

CELE TREI CRISURI

REVISTA DE CULTURĂ

CUPRINSUL:

BCU Cluj / Central University Library Cluj
Viitorul neamului

N. IORGA: Vechimea și originea elementului Românesc din părțile Biharei (Bihorului)

MIHAIL DRAGOMIRESCU: Un conducător de oameni

M. G. SAMARINEANU: Ecce homo (Versuri)

I. AGÂRBICEANU: O nebunie trecătoare

T. MURĂȘANU: Prin val de negură

EUGENIU SPERANȚIA: Frumosul ca înaltă suferință

IOAN DRAGU: Bătrânul care se duce...

VICTOR RATH: Ștabela (Versuri)

JACOB RADU: Comori literare în Bihor

CRONICI: Cooperetismul (N. Ghiulea). — Cronica sportivă (A. C.)

NOTE. Sindicatul Presei române din Ardeal. — „Arta împăciuitoare“ — Pentru Macedoneni. — Revista revistelor

MEMENTO.

Anul II. No. 3

Oradea-Mare

Februarie 1921

CELE TREI CRIȘURI

REVISTA DE CULTURĂ

Apare de doua ori pe luna.

Sub conducerea Dilor:

ROMAN CIOROGARIU Episcop   GEORGE BACALOGLU   Căpitan
 Dr. ALEXANDRU PTEANCU   Dir. G-1 al învățămîntului

ABONAMENTE:		ANUNȚURI ȘI RECLAME:	
Pe an	70 lei.	Un pagină pe un an	2000 lei.
Pe șase luni	35 lei.	Jumătate pagină pe un an	1300 lei.
Pe trei luni	20 lei.	Un sferi de pagină pe un an	800 lei.
Pentru studenți și elevi pe an	80 lei.	5 optime de pagină pe un an	500 lei.

Abonații sunt rugați să-și achite abonamentele prin mandat postal adresat Administrației în strada Prințul Carol No. 5. Abonații noștri din București vor achita abonamentul la Ig. Bertz Librar-editor Calea Victoriei 3 - București

COLABORATORI:

I. Agărbiceanu, C. Banu, N. Banescu, G. Bogdan-Duica, N. Batzaria, Zaharia Bărsan, Lucian Blega, V. Bogrea, Oct. Bocu, G. Bacaloglu, V. Bacaloglu, Emanuil Bucuța, Al. Bogdan, Al. Ciura, R. Ciorogariu, Radu Cosmin, Th. Capidan, A. Cotruș, Gh. Ciuhandru, V. Demetrius, I. G. Duca, Mihail Dracomirescu, Silviu Dragomir, Bucura Dumbravă, Victor Eftimiu, Ion Foti, G. Galaction, Vl. Ghidionescu, Ovidiu Hulea, N. Iorga, Emil Isac, M. Iorgulescu, E. Lovinescu, I. Lupaș, Aurel Lazar, General Moșoiu, Al. Macedonski, V. Meruțiu, A. Magier, T. Murășean, M. Mora, A. Nanu, Cincinat Pavelescu, I. Paul, Ion Peretz, Sextil Pușcariu, V. Petala, Alex. Pteancu, Ecaterina Pitiș, Pr. Gh. Pteancu, George A. Petre, Mircea Radulescu, Radu D. Rosetti, Radulescu-Niger, M. G. Samarineanu, Al. T. Stamatiad, Eugeniu Speranția, Marin Stelănescu, Nuși Tălbu, I. Ursu.

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA:
 STR. PRINȚUL CAROL No. 5. ETAJUL 1.

TELEFON No. 119.

MANUSCRISELE NU SE ÎNAPOAIAZĂ.

ABONAȚI REVISTA „CELE TREI CRIȘURI”

CELE TREI CRIȘURI

Fondator:
Col. G. BACALOGLU

REVISTĂ DE CULTURĂ

Redactor:
M. G. SAMARINEANU

VIITORUL NEAMULUI

În vârtejul amețitor al frământărilor pentru consolidarea neamului, unit și liberat după o robire milenară, grija viitorului, adesea ori chinuitoare, ne 'nvalue cu nepătrunsul ei mister. Atâtea sunt scăderile, greutățile și dușmăniile, încât necunoscutul zilei de mâine, ne înfioară tot mai mult, cu atât mai mult, cu cât și păcatele noastre se 'nmulțesc. Dar două raze de speranță ne brăzdează întunericul: puterea neclintită a poporului român, în creștere, și aceea a înțelepte și regeștei sale conduceri.

Ca o insulă latină de ordine, de cultură și de progres, în mijlocul unor vecini barbari în origină și 'n apucături, slăbiți în organizație și unitate de vitregia vremurilor apuse, dacă nu am avea un popor înțelept și plin de cuminenie, și dacă acestui popor nu i-ar fi fost hărăzită de pronia cerească, înțelepciunea unei case domnitoare ca aceea ce o avem, desigur că nu viitorul acel pe care-l merităm l-am avea, ci acel pe care dușmănia altora ni l-ar pregăti.

După jertfele neuitate și după tăria de suflet și caracter, cu atâta prisosință revărsată asupra neamului de Augustii noștri Suverani în timpul crâncenului și durerosului război întregitor și desrobitor de neam, ne vine acum, pentru asigurarea viitorului, chezașia de sprijin și prestigiu, a mult înțeleptei înrudiri princiare.

Buna și duiosă mamă a tuturor răniților, orfanilor și suferinzilor, frumoasa noastră Regină Maria, a găsit poporului Său iubit, copiii stingheri

și îndureraților obijduiți de soartă, o viitoare mama. Dragostea de țară și luminata-I minte de Suverană a îndrumat-O să aleagă această mamă din Augusta familie domnitoare a Greciei; iar pe una din fiicele sale a dat-o ca mamă și Regină viitoare, aceluiaș, cuminte și isteț popor. Cele mai puternice și indistructibile legături vor asigura de acum, liniștea la sudul Dunărei și progresul în orientul european.

Buna noastră mamă și Regină ne-a asigurat viitorul. Auguștii noștri Suverani au fost înțelegători ai vremurilor ce vin.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

VECHIMEA ȘI ORIGINEA ELEMENTULUI ROMÂNESC ÎN PĂRȚILE BIHAREI (BIHORULUI).

— SFÂRȘIT. —

Condiția acestui traiu se poate vedea după statutul capitolului din Oradea-Mare. În afară de zileri (zeller) taxați de o seamă cu Ungurii, Romînii au un tratament „cu totul deosebit“ de al aceloră și anume după „datina neamului lor.“ Pe an ei dau la Rusalii dijma oilor, „în seama quinquagesimei“; apoi de Sîntă Mărie „pentru coborîtul dela munte“ o oaie de fiecare stîănă (mansia), plus dijma porcului de Crăciun. Mai departe se vede că dijma o dădeau și de la iezi, și de la albine, ale căror roiuri (ray) sunt pomenite cu acest, nume. Chenezii¹⁾ au și ei îndatorirea de a da dijma oilor și porcilor, „după învoiala făcută între noi și ei“, dau în afară de aceasta, „după datină“ în fiecare an o jumătate de cergă, păsă și un caș. „In deobște

¹⁾ Pentru ei Bunyitay trimite și la Szirmay, Szatmárvármegyei. I. pp. 6—9 și la revista Századok, 1879, p. 68 și urm.

însă Romîinii acești ni dau de Anul Nou în semn de stăpînire a noastră pe fiecare an un cal.¹⁾

E interesant de făcut o comparație între această situație, mai ușoară și care face distincție între Romînul de rînd și „cnez,” și aceia pe care în veacul al XIV^{lea} și al XV^{lea} o constatăm în Banat, la Romîinii din Sebeș (Caransebeș.)

Documente publicate în Századok pe 1900 de Thallóczy îi arată luînd parte la campania din Bulgaria, ocupînd Vidinul, dar supuși la întreținerea tuturor oaspeților: regele Ludovic, Impăratul bizantin în trecere; ei dau 200 de oameni pentru lupta cu Vlaicu-Vodă, pun o garnizoană de 500 la Mehadia și tot li se mai cer bani: 300 de florini.²⁾

Datoriile obișnuite se văd însă din articolul lui Ioachim, în Mitteilungen des Instituts für österreichische Geschichtsforschung, 1912, p. 113 și urm. Cei din Caransebeș dau de Sfîntu-Nicolae doi porci, cîte o sută cîble de grîu la Sfîntul Mihaiu și la Sfîntul Gheorghe, apoi șasesprezece oi de trei ani (tre gennesos) și un miel de Rusalii, plus o sută cînzenci de berbeci spre a fi scutiți de quinquagesimă. Dar nu se ajunge cu atîta: de Crăciun trebuie cinci cară de fîn, de Sf. Gheorghe și o plată de 200 de dinari în bani. Cînd vine contele din Timișoara i se cuvîne ce urmează: un vas de vin bun, vite de trei ani (quadrupecudes tenneses), de e vară, șase oi, de e iarnă, doi porci, două sute de pîni, iar de Rusalii o sută de pui mici, altă dată cin-

¹⁾ Praeter subditos vestros olahales, qui, ritu adhuc gentilitate viventes, differunt omnino ab Ungaris in claudis collectis. Ipsi enim pro censu annuo tenentur singuli singulariter annis singulis circa festum Penthecostes dare decimam partem ovium suorum, ratione quinquagesime; circa festum vero Nativitates Beate Marie Virginis singulo dant mansiones oves singulas ratione descensus, et de mense decembris vel circa similiter decimam porcorum suorum. Kenezii vero, tam ad ovium quam porcorum prestationem astringuntur iuxta conventionem factam inter vos et eosdem, et ultra hoc iidem Kenezii singulariter de modo consueto dant circa — annis singulis medium ledicem unum fidrum oro sellos et unum caseum. Comunitate vero olahi nostri dant nobis in die strennarum in signum domini annis singulis equum unum; pp. 44—5. V. și p. 50 și urm., pentru mici, iezi, porci și albine. Menționea quinquagesime și la pagina 86.

²⁾ : Universitas Kenezorum et aliorum olachorum de districtis Sebes; p. 604.

zeci de pui mari; în sfârșit și patruzeci de cîble de papură (papuli) și șase cară de fîn. La Mehadie, de Sf. Gheorghe un miel, de Sf. Mihaiu altul; pe an o sută de cîble de grîu, o sută de ovăs, și tot atunci douăzeci de vite (pecudes), patruzeci de oi, patruzeci de care cu fîn, pe lângă *quinquagesima* oilor, dijma albinelor și a porcilor. La Almaș se pretinde și cincisprezece cergi. La Iladie (Yliad) opt și jumătate. La Crașa (Krassa) cam tot așa (la miel se zice *milia: de suis ovibus în milia haberet*).

V.

Organizarea bisericească începe a se întări după reluarea de la Turci — și oastea munteană cea moldovenească merge cu dînșii la 1658¹⁾ — prin generalul Heissler, a vechii cetăți, unde atîta timp stătuseră căpitani ardeleni (și Cristafor Báthory, care a fost apoi principe al ardealului). Deși Atanasie, episcop unit al Ardealului, odinioară Mitropolit, căpătase pentru el și aceste Ținuturi bihorene, un călugăr de la Athos, Isaia, care fusese, profesînd și el unirea la Carei-Mari și la Dobrișin, se așează în fruntea preoțimii din „Ținutul Orășii și a comitatului Bihorului până la Gulmaiu“. „Recunoaște autoritatea lui Camelli, episcopul tot grec, care încă de mai nainte admisese schimbarea de crez. Intitulat „vicariu în părțile ungariei asupra Valahilor“, el se așează la mănăstirea Bicșad, din țara Oașului, în 1700, dar împotriva-i se ridică Pantelimon, protopopul românesc din Baia-Mare, și străinul va fi ucis la 15 Maiu 1701. Peste patru ani Camelli pune în locu-i ca vicariu în acele părți pe protopopul de Sătmar, Bizantie.

Lucrurile urmau neorînduite pînă pela jumătatea veacului al XVIII^{lea} când puternica propagandă sîrbească în-

¹⁾ Brașovul și Români, p. 290: Radu Camsul, în cale spre Timișoara. Aceasta scrie în ziarul său. „La 13 Septembrie din 1692 am dat biserica din Dobrișin părintelui Isăia, călugărului dela Sfetegora și compatriotului meu și i-am supus lui preoții cari sunt pe lângă Oradea-Mare și Bihor. La 17 Octombrie după calendarul cel vechiu din anul 1692 părintele Isaia, călugărul grecesc, parochul din Dobrișin, și alt preot român, au venit la mine în numele preoților cari sunt în Ținutul Orășii-Mari și în comitatul Bihării până la Dealul Mare, și s'au închinat mie.“

deamnă oficialitatea austriacă la crearea pe lângă venerabila episcopie latină, venită cu Coloman, viitorul rege, pe urma îngropării regelui Stefan al II^{la} la Orade (1131)¹⁾, un vicariat român unit²⁾. El fu încredințat la 12 Iulie 1748 Macedoneanului **Meletie Covaciu** (Kovács) pe urma Grecilor Camelli și Isaia, era paroch la Dioszég: titlul său de episcop în partibus era: de Tegeia. În singheliile lui el se intitulează, ca la 1754, „din mila lui Dumnezeu și Scaunului apostolicesc arhieru Sfintei Biserici Răsăritului, Orăzii-Mari și alu Bihării varmedi, Crecilor, Românilor și Rușilor“; iscălia „Meletie Vlatica“. Un Ioan Nagy îi era ca secretariu.

Episcopia în toată forma primește o funcțiune numai de la 16 Iunie 1777 pentru un arhieru sfințit de episcopul din Blaj, Grigorie Maior: (nobilul român Moise Dragoși, care, după însemnarea consacuratorului, își avea cercul de activitate „de spre partea Țării Ungurești“. Urmasul său — fusese și o încercare de a strecura pe străinul Savnișchi — Ignatie Darabant (la 1788) se intitula „Vlădicul Orăzii Mari“. Dar al treilea episcop (1806—39) Samuil Vulcan, ocrotitorul lui Șincai, care și-a alcătuit opera, păstrată încă în manuscris la episcopie, în acest loc, făcu în jurul său ca o academie de studii privitoare la trecutul românesc.

VI.

Prezența arhierilor greci în aceste părți se datorește și caracterului oriental, balcanic pe care-l avea negustorimea ne ungurească din Oradea.

La început, regii Ungariei din Veacul al XII^{lea} așezaseră în umbra cetății lor pe acei italieni al căror nume îl pomeneste și azi o parte din oraș, acei Olaszy, după care Românii cunosc un „Olosig Rusesc“³⁾: cartiere se cheamă Veneția (Velencze), Bologna (Bolonja), Padora (Pádua) de

¹⁾ V. Bunyitay, pp. 11, . . .

²⁾ Românii lucrară și la refecerea cetății. Preotul Iosif din Beiuș scrie la 1733: „la acest an am începutu a face biserica cea românească, când au fostu strănsu toată varmegia, de au prinsu vidicul Beiușului mai multu de 80 de oameni, și au robit 12 săptămâni, și pe unii i au dus la Oradie, să robască acolo, și pre alții i-au bătutu și i-au slobozit“ (Studii și doc., XII).

³⁾ Bunyitay, o. c. p. p. 31—2, 58—9.

pe urma acelei depărtate colonisări italiene. În Rațvaros erau Sîrbi.

„Grecii“ făceau parte din „campaniile orientale“ răspîndite prin deosebite centre, de la Tokay pe Tisa pînă la Sibiiu și Brașov.¹⁾ La 1702 ei cereau prin reprezentanții lor, Ladislau Serești — adică: din seres, dar numele de Ladislau arată o a doua generație, crescută în Ungaria, dacă nu trecută la catolicism — și Gheorghe Guri a li se îngădui clădirea unei biserici nouă în locul celei vechi care amenință ruină, — o biserică ortodoxă, firește, supusă vlădicăi sîrbesc pentru Cenad și Inău. Biserica există și azi lîngă cea unită și înlocuiește pe cea veche de la Velența în legătură cu dînsa, în care și-au făcut mormintele sînt familiile Gavra, Püspöki, Pudera, Jiga (Zsiga). Un Mihali Kristoff de la 1788 se intitulează assessor; dintre „Greci“, erau la 1810 și jurați ai orașului. Și o rudă a episcopului unit Dragoși, „jupâneasa Dragoși Teodora, soața, jupînului Stupa Teodor, neguțător“, e între cei cari fac danii.

La 1804 clopotul e făcut cu „cheltuiala“ norodului grecesc, sîrbesc și românesc. „În curând Romîinii singuri erau să ramfie. Încunjurimea țărănească romanizase pe negustori.

De altfel aceleași lucruri s'au petrecut și în Beiușul vecin, unde pe la jumătatea veacului al XVIII^{lea} Campania avea un ispan (Dan Georgiu, deci romanisat), un birău (Laza Petru), un protopop (Gheorghe Vidrai, 1782), preoți (Dimitrie Papolți, 1770), credincioși nemeși (Chis Istoc, Paul Urs), un dascăl — sau „ludimaghistru“ (ludimghister) — și cantor (Ioan Popovici, Marcu Dimitriu apoi, la 1783), un „prețiptor“ (Borcini, 1784). Și aici biserica „mănăstirii Voevozilor Mihail și Gavril“ era „a ortodoxilor creștini negustori greci, și nu a uniților“, — dar ea luă caracterul cerut de același mediu rațional.“

Dacă aceste lucruri s'au putut face de instinctul popular, contra statului străin, ce n'ar putea face Romînimea de astăzi când Statul însuși este acela ca s'o ajute.

N. Iorga.

¹⁾ Încă din veacul al XV^{lea} negustori munteni mergeau la Oradea, Cluj, Timișoara, Rîsnov, Țara Bîrsei (I. Bogdan, Documente etc.)

UN CONDUCĂTOR DE OAMENI

GENERALUL NICOLAE PETALA.

Marile prefaceri politice din vremea din urmă — prefaceri în legătură cu cel mai însemnat moment din istoria neamului românesc — nu se pot desăvârși fărăfrământări, fără sguđuiri și prilejuri de mari dureri și nemulțumiri în conștiința națională. Votul universal în paguba, vechii pături politice boeresti și burgheze, improprietărirea în paguba marilor proprietari, România-Mare, în paguba împărățiilor și popoarelor ce ne-au considerat întotdeauna ca iobagul lor, — la care se adaugă sdruncinul economic universal și suflarea molipsifoare a anarhiei organizate — sunt valuri uriașe ce pot răsturnă și isbi de stânci vasul cel mai mare și mai solid construit

Nu e de mirare că, foță de perindarea atâtor oameni, — în așa de scurt timp, — la cârma Statului, simțimântul public nu și-a așezat încă încrederea în destoinicia unor anumiți oameni, și, nemulțumit că pe cei vrednici și cinstiți îi vede risipiți în grupări vrășmașe, cere într'una, ori alți oameni noi, ori măcar pe cei vrednici și cinstiți din toate partidele adunați într'un singur mănunchiu de cârmuitoari care să supună mai repede greul vremilor de astăzi.

Dar în deosebire de politicianii, care mai mult strigă decât, cer, mai mult insultă decât cumpănesc, mai mult vorbesc cu exasperarea egoismului decât cu durerea românului, — acelaș simțimânt public își dă s'ama că, cu toată greutatea situației noastre din afară și dinăuntru și cu toate, că ar dori oameni și voințe mai destoinice și mai hotărâ'te, țara aceasta, mărîtă și pe calea unei radicale innoiri, își duce totuși traiul cu destulă siguranță și, în or'ce caz, — față de stările vecinilor, — cu o speranță de viitor absolut senină. E că acest bun simț, care în cele mai mari restriști ale războiului ne-a ținut tare mo'a'ul, își dă și astăzi instinctiv seama că hotarele noastre sunt bine veghlate, că viața nouă românească din provinciile alipite este sigur cheză'uită, că curențele bolnăvicioase sunt cu măestrie stăpânite.

El pricepe instinctiv, că atâta timp cât Oastea, care își înfelese mai adânc rolul decât toate celelalte instituții, își va avea și pe viitor conducătorii de astăzi, — România cea nouă, cu materialul de ostăși alcătuit, cum e, din țărani noștri, nu se poate să nu ajungă cea mai puternică țară din Orientul Europei, puternică și prin forță, și prin înțelepciune.

S'au perindat atâția oameni noi și vechi la cârma statului, dar nu ei au putut cuceri adâncul bun simț al poporului. În altă parte

simțim noi toți puterea noastră. În armată, în armată care nu numai veghiază, dar și muncește; care nu numai apără dar și construiește; care nu numai e fizică, dar și culturală. Această armată, ori ce s'ar zice, nu e un simplu instrument în mâna oamenilor politici, ci o putere morală care îi domină prin inițiativă și cuvânt, prin tărie și tact, prin lărgime de vederi și stăpânire de sine și mai presus de toate prin înălțimea, puritatea și căldura sentimentului național.

Prin această prismă am cunoscut eu pe unul din acești modești conducători de oameni, care veghiază astăzi Ardealul. E generalul Nicolae Petală. Și ca el vor fi și alții care, în umbră, reprezintă marea forță cârmuitoare pe care inconștient se bizue ori ce bun român.

Și e bun român or'cine, departe de meschinăriile vieții politice, crede într'o Românie ture, și muncește pe tăcute, fără onoruri deșarte, la înfăptuirea ei.

Mihail Dragomirescu,
profesor la Universitatea din București.

BCU Cluj / Centrul de Cercetare și Bibliotecă Cluj

Ecce homo.

Sunt sclavul patimei rebele,
Sunt robul
Slab,
Bolnav și'nvins . . .
Al firei mele

Sunt sclavul bestiei din mine
Clocotitoare,
Pătimașe . . .
Boldit de pulsiuni barbare,
Sunt robul sângelui din vine.

M. G. Samarineanu.

O NEBUNIE TRECĂTOARE

Din ziua disolvării întâiului parlament al tuturor românilor, Vasile Albu, doctor în drepturi, om din generația care aproape șazececi de ani își spusese tare hotărârea care-l mistuia de vr'o jumătate de an: Se va alege deputat! În familia lui se știa că omul aceasta blând și bun, când își iea o hotărâre, e încăpăținat ca un măgar, dar totuși, și copiii și nevasta, bănuind că bătrânului n'o să-i fie de bine deputăția, încercară în fel și chip să-l convingă că nu-i pentru el o astfel de slujbă.

— Ce să sauti tu acolo Vasile? îi zicea nevasta. „Acolo e ceartă, acolo e gâlceavă, e nevoie de oameni iuți la limbă, să se știe tăia din vorbe ca din săbii ascuțite; acolo, după cum se vede, e nevoie de oameni porniți și pătimasi, buni de gură dar răi de lucru, cărora să nu le pese, de o zi pierdută. Ce să cauți acolo tu, căruia îți pare rău de un ceas nefolosit, căruia îți place munca sistematică și să vezi cu ochii rezultatele? Apoi nu bați de seamă că în vremea din urmă ai scăzut din puteri, vrei să-ți grăbești moartea cu călătoriile grele de azi, cu hotelele neîncălzite din capitală? N'avea grije, și fără să a pui tu umărul, țara nu se va prăpădi.”

Dar fură zadarnice toate stăruințele femeii, plânsetele și chiar amenințările ei. Vasile Albu se dete'n coate cu partidul dela putere și se alese deputat. El habar n'avea de partidele politice, nici de animositățile dintre ele: voia să ajungă în parlament în interesul superior al Țării.

Cât de mult regretase că nu și-a pus candidatura la întâile alegeri! Cât de altfel ar fi mers lucrurile'n țară dacă ar fi fost el acolo! Ar fi reușit cu siguranță, pentru că îl cunoaște tot jurul de omul cel mai cinstit: a muncit în tăcere, dar cu frumoase izbânzi, douăzeci de ani, în mijlocul acestei populații.

Dar în toamna lui 1919 nu s'a gândit să candideze: i se părea atunci că lucrul cel mai bun ce-l poate face, e să-și continue în tăcere, dar cu stăruință, munca lui de mai înainte. Își făcuse chiar o doctrină despre adevărul căreia cerca să convingă și pe alții, el o botezase a „continuității”: „oamenii să nu se miște, să rămână la locurile lor, altfel răsturnarea și harabura ar fi prea mare.”

În mijlocul unei munci intensive nu-i trecuse nici odată prin gând că va ajunge vr'odată om politic, dar, dela deschiderea întâiului parlament, decând gazetele începură să aducă vorbirile deputaților, de când văzu că aleșii națiunii nu se pot împăca, o dorință arzătoare se încuibase în inima sa, ca o limbă de flacăară, ce creștea zilnic, și-l mistuia de viu. Nu-și mai putea vedea de treburi ziua, nu se mai putea hodini

noaptea, își pierduse pofta de mâncare și îmbătrânea văzând cu ochii. El se sonvinse că lipsește ceva în parlament, tocmai lucrul pe care D-zeu știe cum, își închipuia că numai el singur e în măsură să-l dea.

De-aceea, fără să se gândească la altceva decât la necesitatea prezenței sale în parlament, își făcu propaganda electorală și se alese c'o majoritate frumoasă. Vorbirile de program și le spuse cu destulă greutate, nu doar, că n'ar avea limpede în cap și în inimă ce avea să spună, ci din motivul că mereu i se îmbulzeau pe limbă fraze dintr'o mare cuvântare, care-i arsesse sufletul de-o jumătat' de an și care, având s'o rostescă în parlament, avea convingerea neclintită, că va schimba fața Țării.

Deși nu mai fusese nici odată în capitala României, Vasile Albu nu fu curios să vadă nimic din atracțiile ei; închis în camera dela hotel, se pusese vârtos pe lucru, așternând pe hârtie, cuvintele, ideile, sentimentele care-l ținuse în friguri atâta vreme. Fraza curgea arzătoare; mâna lui bătrână abia răzbea să poarte condeiul pe cât de iute se îmbulzeau propozițiile. Nici el nu-și dădea seama pentru ce își mai scrie discursul, după ce de o jumătat' de an îl știa pe din afară. Își spunea doar atât: „Să-l mai rotunzesc! Să-i dau, nițică poleitură.“

Cu cât se apropia ziua în care avea să vorbească, cu atât era mai liniștit: i-se părea, că de pe acum se resimt și colegii deputați, și trecătorii de pe drum și țara întreagă de efectul discursului său: atât de convins era, că un puternic și călduros apel la unirea tuturor forțelor din țară, un cald apel la patriotismul tuturor era cu neputință să nu dea rezultate covârșitoare. Și vorbirea ce-i furnicase sângele bătrân și-i topise inima de-o jumătat' de an era întradevăr, țesută din cele mai calde și curate sentimente.

În sfârșit, ceasul cel mare bătu. Bătrânul urcase tribuna extrem de liniștit, și începând să vorbească nu mai văzu pe nimeni, ochii lui se pierdură par'că în infinit. El vorbea par'că, nu oamenilor ci sufletului neamului, potolit, încet, chiar cu o nuanță de oboseală în glas.

Ici și colo în rândurile deputaților se ridicau șoapte:

— Asta o iea dela facerea lumii.

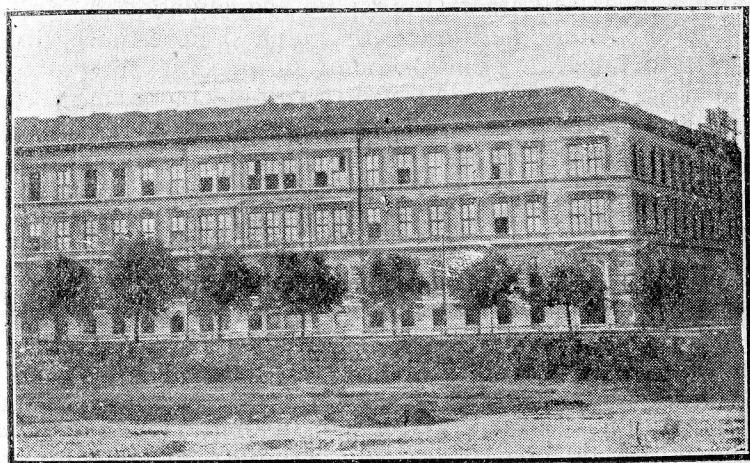
— Cine va fi destul de rezistent, o să audă o cazanie.

— Nu, într'adevăr, n'are partidul alți oratori decât această hodorogă bătrână? Și după jumătat' de ceas, deputații începura să se strecoare din sala de ședință. Abea rămăseră vr'o treizeci, până la sfârșitul vorbirei lui Albu.

Când coborî dela tribună, bătrânului i se părur că e alt om, că e alta lumea din jurul său, și adânc satisfăcut că și-a

făcut datoria, convins că toate lucrurile o să meargă spre binele țării de-aici în colo, se duse la locul său unde aștepta, ca într'o visare, până la sfârșitul ședinței.

Nu se mira deloc că nu vine nime să-l felicite, să-i strângă mâna. Era convins că toți colegii sunt adânc pătrunși de adevărurile spuse de el, hotărâți să înceapă o bună activitate spre binele țării, și el știa de mult, că oamenii, când se petrec mari schimbări în sufletele lor, nu-s vorbăreți, ci tac și mediteză. Dar vedea bine în ochii, pe fețele lor, că schimbarea cea mai mare se va face, în sfârșit.

Liceul real de stat din Oradea-Mare

Naiv și evlavios cum era, era ispitit nu numai să mulțumească lui Dumnezeu că i-a ajutat să facă această întorsătură fundamentală în viața politică a țării, ci chiar să-și facă semnul crucii.

În dimineața următoare, cumpără înfrigurat toate ziarele. Toată noaptea visase pagini de ziare cu articole cu litere cât pumul în care, reproducându-se cuvânt de cuvânt, discursul lui, să se arate noua eră politică ce începe, o binefăcătoare eră de înțelegere față de muncă încordată. Întâiul efect al vorbirii sale îl căută în ziare.

Dar zadarnic cercetă paginile întâi ale tuturor gazetelor, nici un cuvânt nu găsi despre adâncă schimbare pe care o prevedea bătrânul. În sfârșit, după o cercetare amănunțită de-o jumătate de ceas, descoperi în reportajul parlamentar din două ziare, rezumată în câte zece rânduri cuvântarea sa.

Simțea că i se întunecă vederea, dar repede își lua curaj, zicându-și că ziarele de dimineață n'au avut vreme să-i comen-

teze discursul, nici să i-l reproducă după notele stenografice. Așteptă pe cele de seară. Dar în aceste nu se mai pomenia cu nici un cuvânt despre discursul său.

Vasile Albu avu senzația că poticnește, și se sprijini bine în bastonul său, cum stătea într'un colț de stradă cu un vraf de gazete subsuoară. Noaptea nu pūtu să adoarmă, decât după ce ajunse la convingerea că cei mai mulți ziaristi sunt evreii pe cari puțin îi interesează evenimentele cu adevărat naționale. Dar mâne la Cameră, se va vedea cu siguranță efectul vorbirii sale.

Dar ziua următoare la Cameră fu o așa de mare izbucnire de patimă încât ședința trebui să fie suspendată.

Bolnav, bătrânul se întoarse la hotel, și, spre marea lui bucurie, află o telegramă care-l chema de urgență acasă.

Cât a fost de lung și de obositor drumul până acasă, bătrânului i se părea scurt; se acătase de-o ultimă nadejde: vorbirea lui n'a avut efectul așteptat în capitală, în vechiul regat, dar desigur acasă în Ardeal, unde sentimentul național e mai viu și mai puternic, lucrurile se vor fi schimbat radical.

Însă desiluzia lui trebuia să fie desăvârșită. Gazeta de partid, de-acasă, nu pomeni un singur cuvânt despre vorbirea lui; lumea era tot așa de certată ca și mai înainte, desorganizarea vieții publice, care-l ucidea pe Albu, era aceeași. Nimic nu se schimbase din ceia ce lăsase vorbirea lui, răsunase în vânt.

Acasă răcit, bolnav, zăcu o săptămână în pat. Când se sculă, cea dintâi scrisoare ce-o făcu, fu demisia lui din deputăție, din motive de boală. Nevasta, cetindu-o, nu mai putea de bucurie

— Cui? E posibil?

— Da. Se vede că m'a fost atins puțin nebunia.

— Și ce ai de gând să faci?

— Mă întorc la teoria mea

— La care teorie?

— Aceea a continuității în muncă. Nu e vorba de răsturnare ci de clădire. Lucrurile vechi nu vor cădea până când nu vor crește cele nouă în locul lor. Iar aceste nu cresc decât prin munca fiește căruia la locul lui. Vorbele nu plătesc nimic, știam eu demult, dar îmi părea că lipsește cuvântul cel adevărat. Eu l-am spus, dar discursul meu n'a plătit o ceapă dege rată: a fost o vorbă. Iar nouă ne trebuie fapta cea adevărată, nu cuvântul. Și fapta nu se produce în mijlocul vorbelor, ci în tăcere. Fii liniștită, n'o să mă mai vadă parlamentul.

Însă ceilalți membri ai familiei nu fură chiar așa de mulțumiți ca doamna Albu. Mai ales unul dintre feciorii bătrânului, profesor de liceu, care visa un post de director. Acesta

și vorbi cu încunjur de posibilitatea unei compromiteri, despre obligațiile care le are, față de alegători.

Bătrânul se infurié.

— Ce știi tu, abea un mânz care-ai început să zburzi prin vieată? Să mă compromit, că părăsesc politica vorbelor și mă reîntorc la aceea a faptelor? Obligații față de alegători? Dar nu le-am fost ca un tată și până acum, deși n'am fost deputat, și nu le voi fi și pe viitor? Poate ai niște planuri, fărăși bătrânul începându-l cu privirea-i sură.

Tânărul nu mai zise nimic, nici atunci, nici mai târziu. Știuse el, că hotărârile bătrânului nu le poate schimba nime, că-i încăpăținat ca un măgar, dar prea fusese ademenitor visul său, cu directoratul. Era logodit, și ce apartamente frumoase avea locuința directorului de pe lângă liceul din orașul X!

Din ziua aceea, Ion Albu, liniștit, fără nici o desluzie acum, intră întreg, în furnicarul ocupațiilor sale. Simțea că are încă destulă energie de muncă și voia s'o cheltuiască toată, dând preț, fiecărei clipe trecătoare.

I. Agârbiceanu.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

PRIN VĂL DE NEGURĂ . . .

. . . Prin văl de negură-mi răsare

Icoană cu sclipiri de nea

Și iat'o aproape mai aproape

Zîmbind: copilăria mea!

Ah, dați-mi brațe de furtună,

Trimite-mi soare'n ochi avânt,

La pieptul pustiit și rece

S'o strâng, s'o leagăn și să-i cânt.

S'o leagăn și să-i mângăiu fruntea

Ferită de-al minciunii smalt,

De chipul ei ca de-o poveste

Să mă 'ndulcesc și să mă 'nalț . . .

T. MURĂȘANU.

FRUMOSUL CA ÎNALTĂ SUFERINȚĂ

IV.

FRUMOSUL ȘI EXPRESIUNEA SA

După cum se poate cădea în eroarea de a confunda esteticul cu imitația și cu posesiunea, tot atât și încă cu mai multă verosimilitate, cu mai puternică argumentare putem confunda esteticul cu expresiunea.

De fapt, analizând activitatea expresivă cea imitativă și cea posesivă, disecând conceptul fiecăreia, vom constata că toate par a se hrăni din rădăcini comune.

Câtă imitație este în expresiune nu ignorează cel ce are cea mai elementară cunoștință de originea limbajului.

Că limbajul se învață din imitație — acesta n'ar fi o probă de înrudire — căci expresiunea nu implică numai decât învățare.

Dar în intonații, în gesturile noastre spontane, păstrăm și reproducem, — cu o cât de vagă aproximație, cu o cât de îndepărtată analogie, aspectul obiectului.

De altă parte, din potrivă ne putem întreba: câtă expresiune este în imitație?

Dela cele mai manifeste și mai „exteriorizate” forme ale imitației, până la cele mai inhibite și mai interiorizate — nici una nu poate fi total lipsită de expresiune.

Dacă noi, în percepțiune vedem o imitație, una din formele aceluși „mimetizm reținut în stare născândă” dacă în evocarea unei imagini găsim imitația senzației originare, — Benedetto Croce, din potrivă a considerat expresiunea ca formă a intuiției: „Nu există expresiune, fără intuiție, nici intuiție fără expresiune”; (Astfel ne învață: „Estetica come scienza dell'espressione”).

În această extremitate analitică fenomenele nu se mai pot distinge cu aceiași preciziune, granițele dintre ele dispar, și după cum la originea speciilor viețuitoare, animalul și vegetalul apar ca fiind de aceeași „natură” și având aceeași definiție — de asemeni, căutate în cele mai simple forme actele sufletești se reduc la unul și același tip... apropiindu-se de aceeași definiție...

Această origine comună însă, nu se pierde niciodată. E ades discutat de biologi, faptul, scos la iveală încă de multă vreme, de Darwin, că unele caractere atavice uitate în hecatomba speciilor dispărute, renașc la nevoie la specii cu totul diferite.

Nimic din ceea ce, funcțional și structural, se manifestă la o specie, nu poate fi refuzat oricărei alte specii, când cursul evolutiv al vieții ar cere-o.

Si marile legi ale vietii sunt aceleasi fie ca le-am cautat in evolutia speciilor, fie ca le-am cautat in evolutia starilor de constiinta.

Expresiunea si imitatiunea (ca si luarea in posesiune) sunt reactiuni menite sa aline o suferinta, menite sa vindece o nostalgie... Si cand ne coboram la originea lor, le gasim confundate impreuna. După cum imitatiunea e o replică prin care ne însuşim „aspectul”, — deci e o luare în posesiune, expresiunea la rândul ei e o replică ce urmăreşte o adequare la impresiune, ea trebuie să se conformeze impresiunii din care decurge. Este deci ceva analog, este o măsură comună, o formulă comună între expresiune şi impresiune de aceea, într'o măsură, expresiunea e şi ea o imitaţie. Expresiunea îşi „imită” impresiunea în felul în care capacul îşi imită cutia sa, în felul în care vestmântul împrumută liniile trupului.

Dacă tipătul copilului e expresia unei dureri, la prima vedere ne-ar părea curioasă afirmarea că această expresie ar imita durerea şi totuşi tipătul va fi subit şi ascuţit dacă durerea va fi subită şi ascuţită. El va creşte în putere paralel cu durerea după o lege asemănătoare celei psihofizice a lui Weber şi în care raporturile cantitative rămân să fie stabilite odată şi odată experimental. Chiar în timbrul, în sonoritatea tipătului se poate recunoaşte ades natura durerii.

Nu se poate nega firescul acestei corespondenţe, când ne gândim că reacţiunea expresivă e pe deoparte un efect al impresiunii, pe de altă e destinată să adumple măcar paliativ — o lacună pe care o semnalează impresiunea.

În faţa frumosului, spiritul e gata să reacţioneze prin ori care din aceste moduri primitive — însă niciunul din ele nu se impune vieţii estetice atât cât activitatea expresivă.

O veche prejudecată se păstrează şi azi în concepţia multora cu privire la originea artei plastice.

S'a crezut că trogloditii care-au sgâriat primele contururi de animale, pe stânci şi oase, au făcut-o din simplă preocupare artistică. E o copilărie însă să acordăm credit hipotezii că mentalitatea incompletă, inferioară, ca a trogloditului, s'ar putea complăce în ocupaţii cari dela început să nu prezinte nici o utilitate. Utilizarea magico-religioasă a exprimării verbale, plastice ori simbolice, de către primitivi, e un truism — care totuşi, ca fenomen cunoscut, n'a fost aplicat în toate consecinţele sale.

Indiferent de motivaţiunea subiectivă a faptului original, — necesitatea de a exprima frumosul, — dovedeşte că impresiunea estetică impune diferitelor spirite, reacţiuni de intensitate diferită:

Spiritul celui ce trăește într-o veșnică tonalitate artistică nu se poate mulțumi cu reacțiuni inferioare.

Actul posesiv va fi anodin. Actul imitativ e, în orice caz, întrucâtva, expresiv. Dar artistul nu se mulțumește cu o expresiune efitină, efemeră. O exclamație alină, ușurează, pe un suflet de tip comun, sau achită și pe artist, în fața unui „frumos” banalizat, care-l va pune în vibrație mai cu greu.

Dar în fața Frumosului care se impune cu violență, sufletul artist are nevoie de o reacțiune de-o mai mare eficacitate.

Colțul de natură care acum se prezintă ca nici odată, a cărui frumusețe, mâncă va fi, în ori ce caz, amputată cel puțin de trecerea timpului — colțul de natură, acela și nu altul, artistul simte nevoia de a și-l însuși, de a-l sustrage din nemilosul *παιλα ρελ* devenirii universale, de a-l răpi din albia distrugerii inevitabile. Artistul vrea să și-l însușească, să-l cucerească definitiv, nu pentru sine, ci pentru spiritul său. Spiritul, el și-l simte etern — și colțul de natură, el: îl vrea etern — și va încerca să-l eternizeze. De pe materia în veșnică schimbare, e' desprinde aspectul eternizat și-l transpune trăsătură cu trăsătură pe pânza sa păstrătoare de valori.

Și apoi — vină petopul să inneeze câmpul — vină securea să doboare codrii — aspectul va rămâne.

Apoi chiar dacă posesiunea materială a pânzei n'o va mai avea el, va avea însă cel puțin posesiunea spirituală. El a prins aspectul, l-a salvat din focul vremii, el l-a recompus, l-a reconstituit, l-a creat, aspectul acela, fixat cu penelul lui. e faptul său. e produsul său.

După cum mărgăritarul și sidetul sunt prelungiri ale scoiciei — tot astfel „aspectul” — prelucrat de el și amestecat cu atâtă elemente din viața sa subiectivă — e o prelungire a sa.

L-a însușit, l-a asimilat deplin. Dar munca aceasta de asimilare prin expresiune, nu e întru nimic corvada lui Adam, blestemat să-și câștige hrana cu sudoarea frunței.

Principiul economic al parcimaniei, nu se aplică în munca artistului. El nu urmărește un maximum de profit cu minimum de efort.

Suferința frumosului nu se alină decât tocmai prin munca de expresiune — iar dacă există o adevărată plăcere artistică, o adevărată satisfacție, — aceea e numai satisfacția luptei pentru asimilare . . . e satisfacția exprimării.

Captivat de arta sa, artistul suferă nostalgie, când percepe frumosul, suferă adese ori îndelungat, urmărit de viziunea sa până când găsește calea de exprimare (de reacțiune). Iar munca de „exprimare” e adevărata lui sărbătoare — și lucrând îndelung, pasionat, savurează alinarea zguduirei inițiale.

Frate cu el, omul de știință, suferă vreme îndelungată, chinuit de problema, de enigma ce i s'a înfipt în minte, ca un ghimpe în inimă.

Vorbele lui Novalis se aplică artei ca și filosofiei: „Die Philosophie ist eigentlich Heimweh.“

Adeseori compozitorul urmărit de-o „temă“, îi va căuta desvoltarea, (soluția) cu mijloace asemănătoare celor folosite de savant. Iar savantului îi trebuie adeseori — dacă nu totdeauna, — aceiași facultate creatoare, aceiași putere inventivă ca și compozitorului.

Așa că adeseori munca lor e atât de apropiată, încât te poți întreba dacă nu cumva enigma nu e frumosul însuși — dacă frumosul nu e el însuși „o problema“ și dacă „enigma“ nu e frumosul.

În tot cazul, savantul urmărit de biciul enigmei și artistul de suferința frumosului, sunt martirii cuceririlor prin care se afirmă și crește împărăția Spiritului.

Eugeniu Speranția.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BĂTRANUL CARE SE DUCE ...

O noapte brutalizată de violența crivățului care se srașie de fiecare colț de stradă și de fiecare balustradă. Las dedallul de străzi întunecate sau crud luminate, piețile punctate de marile perle luminoase ale globurilor electrice și pătrund în parc. Nici un sufler nu se simte în tăcerea întunecată a aleelor brăzdate de suerăturile aerului zbuciumat. Arborii noduroși se cocârjesc spre pământ ca niște bătrâni oboșiți, cari tremură și își frâng membrele slăbite. Dela o vreme nu-i mai mād nici pe ei, dar ăi simpt aproape și suferinzi; — poate că și arborii sufăr în atmosfera aceasta lugubră ...

Cuget la frig, la vânt, la paltonul care se lipește de piept, la nasul înroșit desigur, la urechile amortite, la degetele înghețate sub mânușile strămte, la locuința-mi care este încă departe. La o încrucișare de alee văd șezând pe o bancă, cu capul descoperit în vântul tăios, un bătrân cu înfățișarea bizară care cântă cu glasul tremurând o melopee pe care abia o aud. Privesc o clipă pe bătrân ca un om sigur de ași urma grăbitul drum spre casă, când, la a doua aruncătură de ochi, mă simt oprit fără voia mea decătore forța aceea neînvinșă nămită milă. Da, e o bună și firească milă, amestecată cu oarecare curiozitate, ce-i drept; dar curiozitatea a ramas în fundul

sufletuluicun rămâne drojdia pe fundul sticlei plină cu un vin generos.

Mă opresc și privesc pe bătrân cu ochii larg deschiși. În data imi dau seama de ciudățeniile lamentabilei lui persoane. De sigur e încă tânăr, judecând după anii cari au respectat părul lui negru și bogat, — și totuși moare de bătrânețe. Hainele lui tăiate după ultima modă sunt sfâșiate de vânt și uzate de timp. Privirea-i aproape stinsă are din când în când câte o neașteptată pâlpăire tinerească. Ai zice un stăpânitor prăbușit de pe tronul lui; ai zice un mort, mortul legendei, care abia e pus în coșciug și începe să cânte.

Uimit de propria-mi uimire, uimit de ciudata-mi emoțiune îi iau mâinile între ale mele: una îi este înghețată, cealaltă îi arde sub năvala frigurilor. Și îi zic: „Domnule, pot să ți fiu de vreun ajutor? Vremea e rea, vântul e dureros, noaptea e adâncă; îngăduie-mi să te duc până acasă.” Dar omul, cași cum n’ar vrea să abuzeze de mila mea, se scoală brusc și netezindu’ și hainele cu mâna dreaptă, zice: „Domnule gazetar, sunt mulțumit că te văd și primesc cu dragă inimă ajutorul d-tale.” Și mă prinde de brațul stâng cași cum ar vrea să mi-l sfareme într’un pumn de fier. Astfel, cu toată dorința pe care o am acum de a parăsi în voia soartei pe ciudatul vagabond, sunt silit să merg la pas cu el, blestemându-mi singur slăbiciunea.

Dar omul nu e un prost, imi înțelege gândurile și tăcerea și mi zice cu un glas mai puțin tremurător, cu mlădieri de ironie:

„Dragul meu, nu înțeleg deloc de ce arăți așa de rău dispus. Nu crezi că ai putea să mi arăți mai multă recunoștiință pentru dovada de stimă pe care ți-o dau? O Dumnezeule fraților mei înaintași! O Dumnezeule copiilor mei viitori! oare atât de decăzut am ajuns încât eu, fiul celor mai bătrâne generațiuni, eu tatăl existențelor celor mai depărtate în viitor, să ajung a mulțumi unui măzgălitor de hârtie, unui fabricant de fleacuri, care, la miezul nopții și în locul acesta pustiu, să se teje să nu se compromită în ochii celor întârziți!”

Spuse vorbele acestea cu atâta limpeziciune de glas și atâta mândrie de atitudine, încât, folosindu-mă de prilejul trecerii pe sub un bec, electric în jurul căruia încep să joace fulgi înghețați în față. Imi pare că și recâștigă o tinerețe pierdută, și e atâta măreție în înfățișarea lui de-acum, încât ași vrea să fiu văzut braț la braț cu el decâtre întreaia populație a orașului.

Ciudatu-mi tovarăș, văzându-mă tăcut și bine dispus, reia astfel conversația: „Ei, tinere, m’am schimbat, ce crezi! Unde e vremea fericită a prieteniei noastre, când erăm tânăr și plin de vlagă, când tu erai profetul meu, când în zilele de cere-

monie te socoteai fericit să mi duci alaiul. O! Zilele frumoase, orele fugare, când tu erai robul meu și când eu eram despotul tău stăpân! Ți-ai aduci aminte, prietino? Te-am văzut la leagănul meu, aducându-mi în dar smirna și tămâia condeului tău. Cele mai mici dorințe ale mele erau ordine pentru tine, cele mai ușoare capricii erau evenimente în viața ta! La un semn pe care ți-l făceam, tu alergai dela un capăt al orașului la celălalt; la o încruntare a sprâncenilor mele tu tremurai consternat; unde mergeam eu, erai și tu; unde eram eu așteptat, mă aștepta și tu; cel mai mic surâs al meu te făcea fericit pentru o săptămâna... O fericitul sclav, ingraturile sclav, ființă perversă și uitătoare! Cum m'ai mai iubit, cum m'ai mai sărbătorit! Ingenunchiai, ca să săruți urma pașilor mei; inghițai, cu gura larg căscată, cel mai mic cuvânt căzut de pe buzele mele; îmi repetai spiritele, îmi cântai cântecele! Când dormeam, nu lăsați pe nimeni să pășească pragul meu. Mănușile papucii și cravatele mele erau pentru tine comori nesfârșite, adevărate sărbători pentru cugetarea, imaginația, spiritul și simțurile tale. O lingșitor perfid și las! a profanator al sfintei prietenii, ce indiferent te arăți acum față de cel pe care l'ai iubit și respectat atât! Cel puțin apoi, în frig, în singurătate, în mizerie, pe nefericitul pe care l'ai trădat, l'ai vândut și pe care îl jignești în clipa în care nu mai e decât o umbră!"

Așa vorbește tavarășul meu, cu glasul stins, cu ochii, în lacrimi, cu umerii aplecați sub o greutate covârșitoare. Îmi pare că e gata să și dea sufletul în brațele mele și încep să fiu crud, nedumerit. Degeaba caut în adâncul memoriei mele un nume pe care să-l pot pune pe fața lui. Și mărturisirea prieteniei care ne-a legat mână zăpăcește mai mult încă.

„Domnule, îi zic, te înșeli; nu se poate să nu te înșeli; mărturisesc că nu te-am văzut niciodată și că nu mi amintesc de vremurile pe care le evoci. Și pentru că îmi pari încă destul de zdravăn spre a-ți urma calea și a-ți găsi casa, îmi dai voie să ți zic bună seara și să mi văd de drum.“

— Și eu, intervine el repede, cu o vădită enervare, îți spun că ai fost cel mai atent dintre servitorii mei, domnule gazetar. De trei sute șazeci și cinci de ori, tu și eu, am jucat împreună toate dansurile pe toate tonurile gamei; eu, care acum abia mă târăsc în ceață, am fost cel mai neastâmpărat nebun. Ingraturile! ce bine am petrecut împreună! Căci pe tine te-am preferat totdeauna ca tovarăș de petreceri. Omul politic mă privea îngrijorat; oratorul nu era mulțumit până nu mi făcea o plecăciune; pictorul și sculptorul se luau la întrecere care să mi schițeze mai bine portretul fugar; muzicantul îmi consacra melodiile sale cele mai pline de sentiment. Primeam

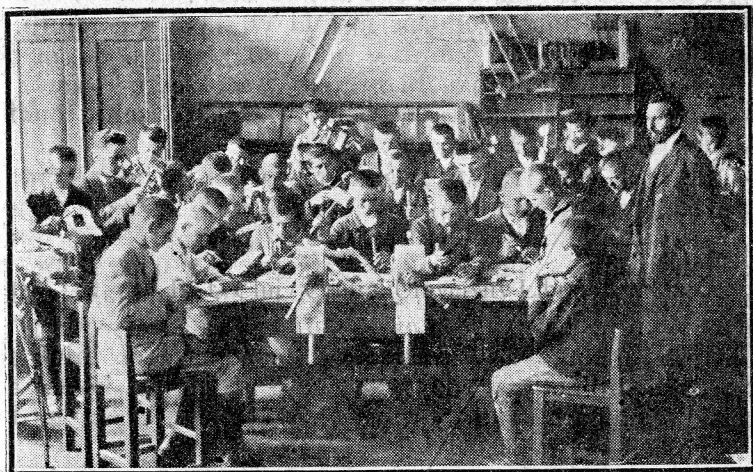
nile pline, la bunul prieten care erai tu... Ce viață amețitoare **am dus!** Câtă tămâie arsă pe altarele mele! câte jertfe pe mormântul meu! Căci, vezi tu, în pulpanele hainei acestia care pare că transpiră frigul, iarna și moartea, duc, ca niște jucării ale agoniei mele, atâtea sceptre și oglinzi sfărâmate. Din cutele hainelor mele, atunci când le voi scutura pentru cea din urmă oară, vor cădea în mormântul meu înveselit un morman de frumuseți, de glorie și de măreții, confetti ale unei agonii pe care vreau s'o ilustrez. Tineretea, gloria, virtutea, crima, zgomotul, mulțimea, omul ales, sunt pulberi deșarte pe cari le iau cu mine ca să mi fac din ele un pat de cenuse rece; giulgiul meu e făcut în același timp din șuba groasă a bătrânilor, din vâlul fraged și brodat al fecioarelor, din tunica soldatului și din odăjdiile preotului. Ei, spune, mă recunoști tu acum după semnele acestea? Știi tu cine sunt acum? Îți reamintesti trecutul și înțelegi de ce te iau de braț ca să nu mor în colțul unei străzi profane? Salută-mă până la pământ, tovarășe, sunt anul care pleacă, anul trecut, anul murind! Sunt anul care a trăit o clipă din viața universală; sunt sunetul clopotului zgomotos care piere în vânt la strigătul răgușit al ciorilor, sunt un țipăt în eternitate.

„Jeri încă, eram tânăr, fericit, piznuit, și mergeam, cu mâinile pline de poezie, de glorie, de speranțe, pe cari le semănam în lume în voia capriciului sau geniului meu. Rege sârbătorit al universului, inșiși regii și popoarele mă salutau urându-mi bun sosit; nimic nu era prea frumos pentru mine, nimic **prea mare**. Și acum, fantomă decăzută, rază ștearsă, floare uscată, cunună de spini sângerânzi, giulgiu tragic, și, ceea ce e mai rău, bătrân centenar, sărac și fără copii, sunt prea fericit **că** întâlnesc din întâmplare brațul unui gazetar care vine dela un chef și care se socoate compromis făcând pomana unei mile maiestatei învinse al cărei supus plecat era!”

Sub acerbitatea vorbelor acestora, îmi regăsesc sângele rece și veselia ascuțită ca să-i răspund:

— A! d-ta esti anul care se duce! Trebuia să ghicesc după zdrențele, și fața-ți palidă ca aceea a zorilor de mâine. Trebuia să ghicesc după glasul-ți strident, după privirea-ți lugubră, după dinți-ți lungi și găunoși plini de foamete. Ești anul de ieri, și îndrăsnesti, muribund, să mai vorbești de zilele frumoase! Ei, anule trecut, nu e clipa aleasă să fii așa de mândru și să disprețuești cărga bătrâneții d-tale. Eu nu sunt decât un gazetar, și, ca oricare altul, am fost ispitit de surâsul-ți amăliitor. Eu nu sunt decât un gazetar și mă întorc dela chef; dar, pentru Dumnezeu, îmi place mai bine să fiu ceea ce sunt decât ceea ce ești d-ta, bătrânule an urât care ai fost anul cel nou acum trei sute saizeci și cinci de zile...

„Și te întreb, bătrânule cu față de tânăr, cum te-ai folosit de primăvara și vara ta? La ce-ți servește iarna? Ai semănat flori și fuctele ți-au lipsit; ai însămânțat câmpurile și brazdele au rămas sărace. Snopul tău n'a avut grăuute; vița ta a dat mai multe frunze decât vin; lira pe care au alunecat degetele tale nedibace n'a dat decât acorduri și nu cântece; perfid, mincinos, sterp, te-am iubit, te-am adorat, te-am servit pentru că erai bogat în surâsuri și în făgădueli... Unde sunt binefacerile tale? Ce-ai făcut din capodoperile tale? Ce-au ajuns oamenii tăi mari și oamenii mari creați de tatăl tău? Până și darurile

*Atelierul lucrului de mână dela Liceul real de stat din Oradea-Mare.
(Anul școlar 1919—20.)*

tale, mărite de sudoarea omenească, tu le-ai otrăvit cu suflarea ta, și triumful geniului uman tu l'ai doborât prin crimă și foc! Primăvara ta a fost nor, vara ta uscăciunea flacărei, toamna ta n'a umplut hambarele goale, iarna ta a fost zădarnic capricioasă. Bătrânule an ușuratec, tu te lauzi cu cântecele, petrecerile și balul tău universal. Mulțumesc lui Dumnezeu că nu mai ești decât un nume, o amintire care se va pierde în osanaua noului an ușor înflorit pe un cer întristat."

Mi se pare că sunt cloevent și mi umflu pieptul de mândrie. Simt o plăcere crudă de a plăti cu sarcasme amare atâtea zile petrecute fără glorie, atâtea nopți petrecute fără somn. Și spre a tulbura agonia bătrânului care acum abia se târăște, îi povestesc de-a valma toate romanele pe cari le-am auzit, toate comediile pe cari le-am trăit, toate tragediile pe cari le-am pri-

vit. Îi povestesc una câte una toate religiunile noi, toate teoriile noi, toate legile noi, toate gloriile noi, toate vanitățile noi, toate cuvintele noi ale limbii noi. Îi povestesc nebuniile **jocului și modei**, toate vechile nebunii ale iubirei, toate rușinoasele nebunii ale banului. Nu-i cruț nici ridiculele, nici viciele și îi spun în fiecare clipă: „Uite ce-ai fost, anule care nu mai ești!”

Îi socotesc morțile timpurii, înmormântările nedrepte, crimele nesfârșite și adaog: „Uite câți ai omorit, bătrânule an pe care am să te îngrop sub bancnotele filantropilor tăi, sub pamfletele doctrinarilor tăi.” Și spunând acestea, râd, strig, blestem. Sunt gazetarul care se răzbuună și uit că bătrânul care se duce ia la urma urmei, cu el cele mai prețioase și mai vii fășii ale minții, ale inimii, ale sufletului, ale iubirilor noastre!... Cânt ca un delirant și cad, invârtindu-mă, în brațele unei cete vesele de cheflii; sunt poate patimile de mâine cari își deschid ochii la lumina lămpilor sub sclipiri de nea.

— „Ei, prietine, îmi strigă ei, vino la bal cu noi. Și adu cu d-ta pe bătrânul acesta mai tremurător ca o frunză veștedă. Vino, o să cântăm, o să dansăm, o să strigăm, o să ducem marea bahanală a anilor cari se sfârșesc și a nădejdilor cari încep. Vino și tu, bătrânule, ca să-ți citim almanahul zilelor viitoare. Vino, o să fie frumos și vesel. Trăiască veselie!”...

Bătrânul meu tovarăs tresare, se depărtează de mine și se prinde, cu o ultimă încordare de forte în lanțul veselei cete. În aceeași clipă sarabanda pornește mai departe și se pierde în noapte.

Rămân singur, cu brațele atârănânde, și mă întreb dacă nu sunt jucăria unui vis, când iată că bag de seamă că bătrânul mi-a luat cu el, o! mizerie! o bună parte din păr, un portret scump și... ultima-mi țigară. Alerg furios după fugari, strigând: „Ei, opriți, opriți!” Ceata se oprește și cineva mă întreabă: „Îți vrei tovarășul? Poftim, iați-l!” Gâfâind de oboseală, răspund: „Tinare chefliu, ia seama. Tu iași să ți se atârne de braț, pe un bătrân al cărui tată ai putea fi încă de acum un an; și totuși bătrânul acesta e mai mult decât strămoșul strămoșului tău... Tinere entuziast, nu simți tu cum te pătrunde frigul morții? Haide, fugi, lasă în pace cadavrul pe care îl duci și străpunge aerul cu țipetele tale de bucurie și cu mâinile tale amândouă...”

Ceata îmi răspunde în cor... ce pot răspunde cheflii la miezul nopții, și rămân singur cu bătrânul. „Dă-mi țigara, îi zic. — și portretul, — și părul pe care mi l'ai luat!”

Îmi dă țigara: o grămăjoară de cenușe; portretul frumoasei: o ruină; părul: nu șnuc de fire albe.

Și în vreme ce, buimăcit, privesc la ele, o năvală brutală a vântului mi le risipește fără urmă, târând cu ea, într'un vârtej amețitor, spre mormântul deschis undeva în taina nopții, pe bătrânul care se duce...

Cluj, 31 Decembrie 1920.

Ioan Dragu.

ȘTAFETA

E liniște și pace
Pe câmpul înflorit.
Natura'ntreagă tace
Și vântul e-adormit.

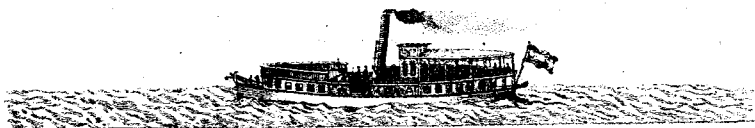
O mare 'nsângerață
E cerul în apus,
Iar luna sidefată
Incet se urcă'n sus.

Departe'n zare zboară
Un călăreț galop.
Se-oprește lângă-o moară,
Dând calul lângă-un snop.

Deodată 'ntreg văsduhul
Se sgudue cumplit
Și moară . . . . cal . . . . ca duhul
Din zare au pierit.

E liniște și pace
Pe câmpul plin de flori.
Natura 'ntreagă tace
Cuprinsă de fiori.

VICTOR RĂTH.

PAGINA BIHORULUI**COMORI LITERARE ÎN BIHOR**

Învățații noștri cari se ocupă cu scrutarea și studiarea bogățiilor naturale ale pământului României Mari, au constatat că și în Bihorul nostru se află multe comori cari așteaptă numai capital și muncă stăruitoare ca să fie prelucrate și să sporească bogăția și prestigiul țării noastre.

Afară de aceste bogății însă mai avem noi și alte comori, cari deși au fost și sunt ușor accesibile, sunt totuși prea puțin cunoscute. Înțelegem comorile literare ale bibliotecii episcopiei noastre greco-catolice din Oradea-Mare. Această bogată bibliotecă așezată în două mari sale ale palatului episcopesc, bine aranjată și catalogizată în toată regula, pe lângă aproape zecmii de volume, în cea mai mare parte opuri teologice, unele chiar de mare valoare, mai conține și un număr de 287 volume manuscrise între cari multe sunt de foarte mare preț pentru istoria și literatura română.

Deci fiind noi în ferecită situație de a le avea pe toate la îndemână, și dorind să facem conținutul lor cunoscut celor doritori și chemați de a se cauta la iveală și a arăta literaților neamului nostru bogăția și folosul lor, le-am studiat cu deamănuntul și rodul ostenelelor noastre, l-am depus într'un studiu bibliografic, a cărui importanță se poate vedea din următoarea:

PREFAȚĂ

Episcopii diecezei gr. cat. române de Oradea-Mare fiind pururea conștii de înalta lor chemare au fost nu numai îndrumători și povătuitori ai fiilor lor sufletești spre viața creștinească după învățătura bisericii unite cu Roma, ci și părtași și sprijinitori a tuturor mișcărilor naționale și culturale românești din acest ținut, atât de expus uneltirilor sovinișmului maghiar. Se poate spune aceasta mai întâi despre episcopii Ignatie Darabant (1788—1805) și Samuil Vulcanu (1806—1839). Acela prin deschiderea seminarului din Oradea-Mare iar acesta prin fondarea liceului din Beiuș, au întemeiat două institute de creștere și de învățământ, cari susținute și întregite din partea urmașilor lor, mai ales a marelui mecenat Mihail Pavel, au adus cele mai prețioase servicii culturii naționale a întregului neam românesc.

Afară de aceea merite neperitoare și-au câștigat prin sprijinul și ajutorarea celor doi mari scriitori ai noștri Gheorghe Șincai și Samoil Clain, cu cari au fost în cea mai bună prietenie, după cum se poate vedea din corespondența rămasă de la dânsii. Răzîmași pe această prietenie, la carle mai putem

adăuga pre ceea a canonicului Ioan Corneli, au avut ei bună nădejde că vor putea da la lumină multele lor scrieri, rodul uimitoarei lor activități literare. Spre scopul acesta au adus la Oradea-Mare un număr atât de mare de volume, din cari însă spre nespusa lor durere, și de sigur și a bunilor Arhieri în cari își puseseră toată nădejdea, în urma împrejurărilor vitrege de atuncea nimic nu s'a putut tipări.

Fiind apoi siliți de peripețiile agitatei lor vieți, să-și petreacă anii din urmă departe de iubita patrie și de acest oraș și închizându-și ochii pe pământ strein, rămase acestei dieceze ca prețioasă moștenire cea mai mare parte a scrierilor lor, și din partea episcopului Vulcan și a urmașilor lui s'au păstrat cu mare grijă și cu convenită pietate se conservă și azi. Adăugându-se apoi la acele și alte manuscrise, unele chiar de mare valoare, astăzi sunt așezate într'un dulap separat în biblioteca diecezană în număr de 287 opuri, fascicole și scrisori. Dintre aceste singur ale lui Samoii Clain sunt 33 opuri în 44 volume, unele din ele necunoscute până acum și neînșirate între opurile lui, 11 fascicole și 11 scrisori, aproape în întregime autografe. De la Șincai avem 8 opuri în 39 volume și 7 scrisori. Merită apoi deosebită amintire și opurile prepozitului George Fărcaș (Farkas) în 9 volume, 4 fascicole de acte referitoare la „Supplex Libellus Valachorum”, două volume din corespondența episcopului Inocențiu I. Clain și altele după cum se va vedea din bibliografia lor. Din cele 287 manuscrise 106 sunt de puțină sau neînsemnată valoare, de aceia au și fost lăsate afară din studiul de față cuprinzînduse aci numai 181. La fiecare manuscris se face mai întâi descrierea materială apoi se dă pe scurt conținutul, ca astfel cei cari ar dori să studieze vre unul mai amănunțit să poată avea o cunoștință sumară despre întreg cuprinsul lui.

Manuscrisele nefiind înșirate după vre un sistem oare care, după autori sau după cuprins, ci puse în dulap și scrise în catalog, ca așa mai cu ușurință să poată fi aflate și scoase spre studiere.

Unele dintre manuscrise au fost studiate și utilizate din partea câtorva scriitori români, de ex. Dr. A. Bunea, Dr. Ioan Rațiu etc. dar pot fi studiate încă cu folos și din partea altora.

Din încredințarea Academiei române au fost studiate și descrise în anii 1878—1880 din partea lui Nicolae Densușianu¹⁾ opurile lui G. Șincai și multe din ale lui S. Clain și alte manuscrise de conținut istoric și literar, dar descrierea făcută de el

¹⁾ Cercetări istorice în arhivele și bibliotecile Ungariei și ale Transilvaniei. Raportu înaintat Academiei Române București 1880, pag. 6—14 și 103—214.

e de tot scurtă și uneori defectuasă, și astfel poate fi binevenită și de folos una mai amănunțită.

Este însă de regretat că vre-o câteva dintre manuscrisele și scrisorile descrise de Densușianu de atunci au dispărut și acum nu le mai avem, așa e spre exemplu corespondența episcopului Samoil Vulcan cu fabulistul Dimitrie Tichindeal și cea a guvernului român cu episcopia noastră pentru tipărirea manuscriselor lui Șincai și ale lui Samoil Clain, în anul 1853—1865.

A fost de sigur o mare pierdere pentru istoriografia și literatura română, că nu s'au putut tipări atunci acele prețioase opuri, de aceea credem că acum când trăim zile mai fericite ar fi bine să se continue începuturile curmate în anul 1865 și să se dea la lumină atâtea comori prin cari pe lângă folosul de obște s'ar ridica acelor doi mari luceferi ai literaturii române monumentul cel mai vrednic de marele lor nume.

Și până când s'ar putea săvârși această măreață faptă, servească neînsemnata noastră lucrare ca un prinos de admirație geniului lor. Răsplată bogată am socotit pentru ale noastre puține osteneți, dacă cei dornici de a se indeletnici cu scrutarea vechilor monumente literare or afla în rodul aceluia cât de puțin indemn și ajutorare.

BCU Cluj / Central * University Library Cluj

Însoțit de această prefată, studiu! nostru l-am trimis Academiei Române cu rugarea ca să-l publice în anele sale. Și avem mângăerea de a ști că comisia istorică a înaltei instituțiuni a admis publicarea lui, și astfel avem nădejdea că în scurt timp comorile noastre literare vor fi cunoscute și poate că multe dintre ele chiar scoase la lumină din uitarea mai mult ca seculară, și înșirate la locul convenit între mărgăritarele rari, au să formeze de glorie a istoriei și a literaturii române.

Memoriei neperitoare a marilor Șincai și Samoil Clain, o datorează aceasta, toată suflarea românească.

— Abia trimisesem șirele de pân aci când Domnii General Traian Moșoiu și Marcel Olteanu, adânc măhniți și cuprinși de mare indignare venire să ne aducă zdrobitoarea știre că scumpul nostru frate și al lor prea iubit prieten, Episcopul Demetriu, a căzut jertfa fiorosului atentat din Senat.

Condeiu! mi-a căzut din mâna amorfă de durere!

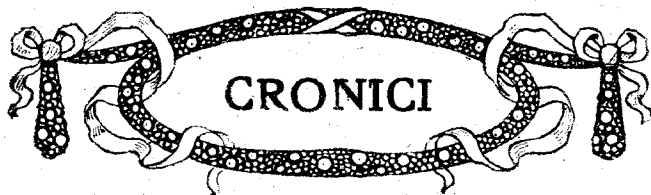
Și abia acum după ce marele defunct al nostru și al neamului întreg, a fost așezat spre vecinică odihnă sub altarul căruia cu atâta vrednicie i-a slujit, ne-am întărit atâtea, ca să putem încheia scrisul nostru, care nu putea fi mai dureros întrerupt decât prin această grozavă lovitură.

Înima lui mare și pururea însuflețită pentru tot ce poate fi spre folosul și mărirea neamului, ne promisese largul său ajutor pentru scoaterea la lumină a celor mai de valoare dintre

manuscrisele mai sus descrise. Cine va pași cu același nobil gând pe urmele lui de Mecenat și cu ce nădejdi deschide-vor iară foile învechite de vremuri, cari de atâta timp așteaptă lumina?

Domnul care atât de dureros ne-a certat e bun și milostiv, și sperăm că ne va trimite pe unul dorit, sub a cărui povățuire lumina va străluci prestofilitele slove ale atât de mult amorfitelor condeie.

Dr. Iacob Radu.

Cooperatismul

Gânditorii din toate timpurile, dela Grecii vechi și până astăzi, s'au străduit, pentru organizarea societății, și neconținut în căutarea unei lumi mai bune, mai drepte, mai plină de fericire, să imagineze un plan social.

Doctrinile sociale sunt foarte numeroase. Începând dela conceptele mari religioase, care dădeau și forme noi de societate și reguli sociale amănunțite, urmând manifestările gândirii sociale de când s'a desprins clar în mintea oamenilor ideia de societate, și până la „Solidarismul“ din timpurile mai noi, școalele sociale alcătuiesc un șir lung ce se grupează în școalele socialiste, individualiste, eclecticice sau sociale. Intre acestea este și cooperatismul.

Cooperația își are originea în planurile de reformă socială ale întărilor socialiști asociaționiști, ale acelor care își închipuiau că vor putea să clădească societatea nouă pe temelii colectiviste. Cooperația avea însărcinarea revoluționară să schimbe din temelie și imediat, ordinea socială de atunci, printr'un plan utopic dinainte conceput. Acele planuri nu au reușit, dar ideia cooperației, prin puternicul adevăr ce conținea și prin puterea mare a solidarității sociale a străbătut greutăți formidabile și astăzi este cea mai strălucită și puternică mișcare socială. Cooperația este aproape singurul mijloc de politică socială din veacul al XIX, care a reușit pe deplin.

Deși această armă a fost mănuită de mulți oameni politici catolici, sau simpli burghezi, în lupta lor contra socialismului, deși și astăzi sunt unii care cred, și o spun, că prin mijlocul cooperației să poate răpi muncitorii din brațele socialismului, deși mulți cred că văd în cooperatism îndreptarea tuturor relelor și împiedicarea omenirii să alunece pe panta bolșevismului, totuși cooperația, oricare i-ar fi originea burgheză, confesională, neutră, galbenă, sindicalistă sau socialistă, este un organ de so-

cializare a producției și a consumației. Cooperatismul în esență este socialist. Cei mai mari cooperatori burghezi sunt nevoiți, cu părere de rău sau nu, să o recunoască.

Cooperația înlătură pe intermediar, elimină profitul capitalist, suprimă salariatul, desființează concurența, expropriează treptat pe capitaliști în profitul clasei muncitoare, realizează proprietatea colectivă. Cooperația este un organ de clasă, ea este o armă de luptă, poate cea mai necruțătoare armă, a proletariatului contra capitalismului, ea este prin natura ei socialistă. Cooperația în toată lumea este în mâna proletariatului. Și chiar dacă la originea cooperației găsim ca inițiatori, două nume burgheze Fourier în Franța, Owen în Anglia, trebuie să se recunoască că nu lor li se datorează primele încercări reușite, ci muncitori mei. Pilda pionierilor din Rochdale este îndestulătoare. Iar dacă aici colo se înființează cooperative de funcționari, de militari, de burghezi din clasa mijlocie, aceasta nu înseamnă, afară de cazul când acele asociații sunt întemeiate pe baze capitaliste, că cooperația pierde caracterul ei proletar. Funcționarii, micii burghezi, dacă prin tradiție și legături materiale atârnă de capitalism, sufletește și prin suferințele lor, sunt legați de proletariat.

Cooperatismul este o instituție proletară și socialistă.

Față de aceasta este de mirare cum se poate ca, pretutindeni, guverne burgheze să dea sprijin mișcării cooperative, cum se poate ca burghezia, care încă este atât de dâră față de revendicările muncitorești să-și ridice ea însăși un dușman atât de redutabil, cum se poate ca oameni, care în viața publică sunt reprezentanții cei mai autorizați ai regimului de astăzi, pot fi înșelați și făcuți să hotărască ei singuri — cum s'a întâmplat în comisiunea de unificare a cooperației la noi că cooperatismul nu este un mijloc de îmbunătățire a vieții economice, ci un mijloc de transformare a regimului social-economic de astăzi, de revoluție socială.

Desigur că cooperația, neatacând fășiș forma socială de astăzi, poate fi folosită la îmbunătățirea stărei economice a clasei muncitoare ea însă devenită conștientă e un pericol pentru regimul actual, și atunci care este explicația contradicției din atitudinea burgheziei față de clasa muncitoare?

În această contradicție noi vedem sau o mărturisire, sau o recunoaștere.

Sau acei ce sprijină cooperatismul au încredere în nesolidaritatea proletarilor, în necunoștința principiilor cooperative, și, în starea de inconștiență a cooperatismului, își mărturisesc intenția că se folosesc de faptul că membrii asociațiilor ce se înființează nu sunt cooperatori conștienți.

Să recunosc că regimul social de astăzi nu poate să mai dureze, că socialismul adevărat, sincer și curat, nu este o doctrină primejdioasă pentru progresul omenirii, că reforma socială poate să-și caute metodele în isvorul limpede al acestei doctrine sociale.

Cooperația în adevăr realizează lumea viitoare, acea lume atât de mult visată: mai bună, mai dreaptă, mai plină de fericire. Suntem într'un

moment de criză socială. Sunt semne sigure că regimul capitalist și puterea lui, au fost. În dezvoltarea economică de astăzi, în regimul marilor societăți anonime capitalistul a pierdut contact cu muncitorii, nu mai are niciun rol în producții, devine un parazit social. Conflictul între producție și consumație, care produce acele grozave crize economice, conflict care își are cauza în aceea că producția nu este pusă în slujba consumației ci a producătorului, mai bine a capitalistului, nu este dezvoltată în interesul consumatorului cum ar trebui, ci în acel al capitalistului, nu are altă soluție decât în schimbarea regimului de astăzi, în cooperatism.

Cooperatismul cu principiile și metodele sale este gata să înlocuiască regimul capitalist de astăzi, el însă nu este gata să sufletește. Fi-va el oare cândva?

N. Ghiulea

Profesor de Politică socială
la Universitatea din Cluj.

Cronica sportivă

Succesele Rasei Latine în Arta Boxului.

Originea boxului modern vine din Anglita și America și datează cam de vre-o 350 ani, însă rasa latină multă vreme l-a ignorat, considerându-l ca un sport barbar. Englezii și americanii mai practici, l-au îmbrățișat cu multă căldură, fiind convinși, că numai prin arta boxului se poate dezvolta perfect cultura fizică a ôri căruia individ. Și dovada o avem, căci trebuie să recunoaștem, tenacitatea, îndrăzneala și puterea de rezistență a rasei anglo-americane în orice direcțiune. Multă vreme ei se credeau invincibili, și numai mult, ca acuma 70 ani, ori ce englez sau american, ar fi zămbit ironic, dacă s'ar fi spus, când cei mai celebri campioni boxeuri ai lor, vor fi doborâți în mai puțin de un minut de boxeuri francezi. Vreau să amintesc succesele tânărului boxer francez Carpentier, care a învins pe toți campionii Angliei în mod scurt și decisiv devenind astfel pretendent la titlul de Champion al lumii, învingând nu de mult, în America, și pe Battling Levinskyi Championul lumii în greutatea „mi-lourd“ astfel, că dacă Carpentier va reuși să iasă biruitor și în matschul proiectat între el și Jack Dempsey, campionul Americii „Poids Couard“ pentru care matsch s'a oferit 500.000 dolari; câștigătorului 300 000 iar învinsului 200 000; francezii vor avea gloria de a poseda în persoana lui Carpentier, campionul lumii în arta boxului.

Pe lângă Carpentier, francezii au o pleiadă de renumiți boxeuri, cari au surclasat, pe foștii lor profesori Anglo-americani.

Aflăm din Paris, că Balzac, campionul francez „poid moyen“ a câștigat titlul de champion al Europei, contra campionul Angliei de

aceiași greutate, Tom Gummer întrun mod stralucit, făcându-l „Knoch-ouat“ în 9 reprize; asemenea că Charles Ledou, championul Europei în „poids-eog“ a fost cu greu învins într'un mătch de 20 reprize contra lui Kid Williams, la New-York. obținând victoria championului american numai orin puncte.

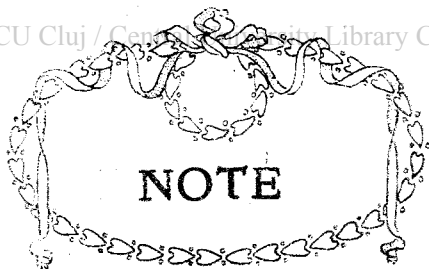
Iată dar, că rasa latina care este superioară în genii, a dat dovada, că posedă multă vigoare și pe terenul fizic și când îi s'a cerut maximarea de sforjări a dat la iveală elemente, cari au uimit lumea sportivă.

Este regretabil, că la noi, nu se trece odată la fapte pentru încurajarea și răspândirea sporturilor și în special în arta boxului, care ar fi cel mai bun mijloc pentru regenerarea rasei române, și sunt convins că am avea și noi elemente nebanuite, cari în scurt timp, ar putea să figureze pe listele internaționale la orice concurs sportiv spre cinstea și fala națiunii române.

Cluj 29/XII 1920.

A. C.

BCU Cluj / Central Library Cluj

SINDICATUL PRESEI ROMÂNE DIN ARDEAL.

Zilele trecute s'a instituit la Cluj, în congresul tuturor gazetarilor români din Transilvania, asociația profesională cu numele „Sindicatul presei române din Ardeal“.

Pornit dintre nevoie economică, aceia a unui ajutor mutual între ziarisții pe profesie, în genere rău situați materialicește, Sindicatul poate căpăta cu vremea și o însemnătate culturală, fiindcă purtătorii cuvântului, odată scăpați de grijile zilei de mâine, vor putea cu mai multă vigoare să-și îndeplinească marea lor misiune: luminarea și conducerea sănătoasă a opiniei publice.

Comitetul, pe care și l-a ales Sindicatul, se compune din D-nii: Ion Agârbiceanu, președinte; Dumitru Tomescu, vicepreședinte; Ion Dragu, secretar; Leonard Pankerow, casier; Cezar Petrescu, Al. A. Hoșoș, Radu Dragnea, Ghiță Pop, Victor Braniște, Virgiliu Iosit, I. Clopoșel, I. U. Soricu, membri; Lucian Blaga, M. V. Procopiu și D. I. Cucu, cenzori.

«ARTA ÎMPĂCIUITOARE.»

Arta ardeleană începe să-și ridice vălul, care părea că o acopere de cât-va timp. Pictorii români și unguri își dau astăzi mâna, își pun astăzi operele alături, împinși

de acel simț natural de colegialitate. Talentul lor artistic se sufocă, lipsit de admirația publicului, entuziasmul lor scade iar arta pierde. Statul e prea împovărat astăzi de chestiuni, cari se pare a predomina artei:

A trebuit deci ca inițiativa particulară să fie aceea, care să dea deslegare unor probleme aproape uitate.

„Salonul Artei Ardelenae” — organizat de una din aceste inițiative atât de prețuite — va fi expoziția unui mare număr de picturi, ale talentelor ardelenae încă necunoscute. — Ea se va deschide în Februarie pentru o lună, în saloanele prefecturii din Cluj. Patru concerte alese, vor complecta în mod fericit „arta ardeleană”.

PENTRU MACEDONENI

I. P. S. Mitropolitul Miron Cristea a primit mai zilele trecute, într'o lungă audiență, pe membrii unei delegații macedonene. I. P. S. după ce a ascultat cu mult interes expunerea extrem de gravă a situației în care se găesc frații noștri de peste Dunăre, a promis că va interveni și va stăruii pe lângă cei în drept pentru a se acorda românilor Macedoneni un șef spiritual.

Dacă se va reuși a se obține aceasta se va aduce o mare îmbunătățire stării fraților noștri. Se știe că în trecut luptele naționale se dădeau pe teren religios. Arma cea mai puternică cu care grecii izbeau în ei era religia.

„Românii nu sunt ortodocși, ci franc-mazoni și papistași” spuneau grecii, aromânilor cari țin la credința strămoșească ca ori care popor care a suferit mult și care n'avea altuia ciu se plânge de căt lui Dumnezeu.

Acum reprezentantul spiritual va spulbera această mincună, va readuce la viață națională pe mulți din aromânii rătăciți, și ve crea o situație posibilă celorlalți cari nu cer nimic extraordinar noilor stăpânitori dă căt libertatea de a trăi ca români; a se înstrui în limba lor și a se rugă lui Dumnezeu în aceeași limbă.

Vom urmări de aproape această chestie care ne interesează și avem toată crederea că va fi dusă lă bun liman, dat fiind noile legături de rudenie stabilite prin căsătoriile princiare, între casa domnitoare a României și cea a Greciei.

REVISTA REVISTELOR.

Viața noua. Nrele 9—10. Într' un prim articol dl. Tache Papahagi ne dă un tablou bine prins al Maramureșului. Acest colț al României mari, din cauza izolării sale geografice e unul din ținuturile cele mai puțin cunoscute. Se încinseșeră într'o vreme unele discuții asupra acestui ținut, dar fiindcă decurgeau numai pe tema politică, niemi n'a putut afla ceva despre viața și caracterul etnic al Maramureșului. Autorul articolului care a vi-

zitat acest ținut, pare a se fi interesat de aproape.

Coriolan Petranu, publică partea doua din lecția de deschidere de la Universitatea din Cluj, ținută în 9 Februarie 1920 despre „Critica Artistică.”

După câteva pagini de strofe „Salba Clipelor” de Ervin, urmează articolul dlui O. D. „Viața politică și socială”. Vorbind despre atentatul de la senat autorul scrie: Nu văzusem până acum la noi asiaticismul fu-

rișindu-și astfel ghiara — îl cunoșteam numai sub forme mai atenuate, urâte și ele, cu care unii, chiar de-ai noștri — lăsați de puhoiul amestecurilor de toate neamurile — căutau să dea prilej de vorbă în jurul lor și se îngâmfau într-o tristă originalitate...

România Viitoare. Din Ploești ne vine primul număr al acestei reviste (anul 3 No 6 seria I) de sub conducerea d-lui Munteanu Râmnic. În primul articol, directorul revistei arată de ce reapare „România Viitoare” și mai ales de ce își păstrează titlul și acum după unire: „Si astăzi, pentru noi „refacerea” nu este altceva: și nu credem să nu recunoască oricine că avem încă de împlinit o „România Viitoare”. Entuziasmul și mai ales idealismul care transpiră din acest articol ne bucură, iar pentru că pe noi ne despart și credințele politice, spune autorul, trebuie să dovedim că ne putem ridică și deasupra preocupă-

rilor și politicii de partid, atunci când vrem sau e nevoie”. Ce bine ar fi dacă ar avea mulți, această deviză!...

Zorile No. 1 Căji-va tineri intelectuali și publiciști bănățeni au dat viață acestei reviste, care umple un gol, în Banat.

Legenda „Lacrime Baciului” de Gh. D. Dejescu e bine scrisă, simplu și cu tablouri frumoase. Mia Cerna în scrisoarea I dă staturi folositoare multor femei cari suferă de plictiseală, „boală închipuită”, și de unele stări sufletești „sugerate de veninul romanelor de senzații pe cari le cetesc.”

Din paginile Vremii. Din Braila ne vin primele numere ale acestei reviste redactată de Liviu Opreș. Bucățile publicate de însuși redactor aduc ceva din noutatea literară a vremii. Remarcăm din această revistă, admirabilele cronici scrise de M. Gh. Nu însă cu același entuziasm putem verbi și de poeziile d. sale.

MEMENTO

Un comitet în frunte cu Colonelul G. Bacaloglu a luat inițiativa de a deschide la Cluj, în Saloanele Prefecturii, la 10 Februarie a. c., o expoziție de pictură. La care vor lua parte numeroși pictori români și unguri din Transilvania.

Din vechiul Regat se vor prezenta câte o singură lucrare a pictorilor de seamă.

În timpul expoziției vor avea loc patru concerte alese, date de elemente de ambele naționalități.

Urmarea articulei atât de interesant al colaboratorului nostru Gh. Ciuhandu, „Vechi urme de cultura românească în Bihor” din lipsă de spațiu o vom da în numărul viitor. Tot atunci va apare și partea a doua și ultima din „Datoria particularilor la lichidarea cu Ungaria” de Vasile Vlaicu.

75 artiști au deschis în orașul nostru o expoziție de pictură. În numărul viitor vom face o dare de seamă amănunțită, făcând și o mică paralelă între ceea ce ne aduce această expoziție și cea a pictorilor locali, aranjată de Cele Trei Crișuri în saloanele reunirii, în Octombrie.

Idia, autorul articolului „Dante Aleghieri” este rugat a ne comunica numele. Redacția trebuie să cunoască adevăratul nume al celor cari colaborează.

Abonații noștri în caz când își schimbă adresa sunt rugați a face cunoscut administrației noua lor adresa.

Cenzurat de V. Popovici

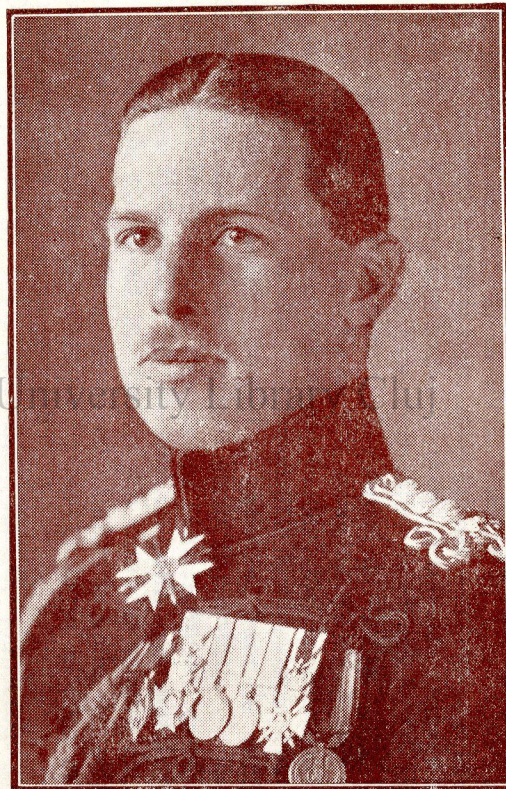
Redactor responsabil: M. G. Samarineanu

A. S. R. Principesa Elisabeta a României

A. S. R. Principele George al Greciei

A. S. R. Principele Carol al României

A. S. R. Principesa Elena a Greciei